

POSUDEK OPONENTA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Název práce: Britská Východoindická společnost (East India Trading Company)

Autor práce: Eliška Demjanová (R15M0018P)

Oponent práce: JUDr. Bc. Jan Podola, Ph.D.

Posudek zpracován dne: 15. 5. 2020

Ze zásad pro vypracování diplomové práce vyplývají požadavky na její zpracování. Jde-li o ty formální, pak datum odevzdání bylo stanoveno na 31. 3. 2020. Dále byla předepsána doporučená literatura a též členění práce na jednotlivé kapitoly. Kromě toho, že datum odevzdání byl dodržen, nahlédl oponent též do seznamu literatury, ze které diplomant čerpal či citoval a konstatuje, že tento je dostatečný. Nad rámec a pro dokreslení představy o Britské Východoindické společnosti diplomantka připojila též několik příloh, včetně obrazových. Z fotografií vyplývá, že byly pořízeny pro účely diplomové práce. Zde oponent konstatuje, že nelze než vyslovit pochvalu za to, že zřejmě kvůli psaní diplomové práce navštívila autorka Mys Dobré naděje. Taktéž předepsané členění práce bylo dodrženo. Citační aparát je dostatečný. Z tohoto pohledu tedy diplomová práce vyhovuje a je způsobilá obhajoby. Jedinou otázkou v tomto kontextu je, jak se dívat na závěrečné shrnutí každé kapitoly. Spolu se závěrem a cizojazyčným resume totiž tato shrnutí tvoří přibližně třetinu práce, přičemž nepřinášejí zcela nové informace a ačkoli nebylo cílem oponenta matematicky počítat jednotlivé stránky, ale jejich obsah, na první pohled by se mohlo zdát, že jde o prosté „natahování textu“. Protože však i tak je předepsaný rozsah splněn, rozhodl se oponent k této skutečnosti nepřihlížet a snižovat díky ní navržené hodnocení práce.

Motivem pro výběr tématu je s největší pravděpodobností rozptýlení romantických či mlhavých představ o fungování uvedené společnosti. Vynecháme-li v úvodu zmíněný obsah jednotlivých kapitol, povšiml si oponent úvahy autorčiny, že správná formulace legislativy může mít vliv na faktický stav věcí. Tím by skutečně tvorba práva měla být motivována.

Dále v první kapitole se popisují dějiny moderního kolonialismu. Správně se akcentuje slovo „moderní“, když již ve starověku proběhlo několik vln kolonialismu. Vzpomenout je možno Fénicii a její kolonii Kartágo, řeckou kolonizaci středomořských ostrovů a pobřeží Černého moře, římskou expanzi nevyjímaje. I s omezenými technickými prostředky, stejně jako s koncem středověku, odvěká touha po dobrodružství umožnila lidem proniknout do dalekých neprobádaných krajín.

Je správné spojovat počátky a rozvoj moderní kolonizace s koncem feudalismu (zde je otázka, zdali jde o příčinu či důsledek), překážkami v přirozené expansi na Blízkém a Středním východě, řešení ekonomické situace, potřebou zdrojů surovin, obchodem, šířením křesťanství a koneckonců i zmiňovanou „touhou po dobrodružství“. To můžeme konstatovat bez ohledu na zemi, která ke kolonialismu přistoupila. Stejně tak můžeme zmínit i jistou aroganci moci a lehkost, s jakou tehdy probíhalo „dělení světa“.

V úvodních kapitolách si těchto obecných jevů diplomantka všimla a správně je neopomenula zmínit.

Z kapitoly týkající se vzniku samotné Britské Východoindické společnosti považuje oponent za důležité zdůraznit autorkou práce zmiňované napojení nebo lépe řečeno propojení společnosti na domácí i zahraniční anglickou politiku. V průběhu dějin sehrál velký kapitál často roli při změně politického směřování. Tento fakt je třeba brát v potaz i dnes při formulování pravidel pro vstup kapitálu do politického dění (střet zájmů, lobby apod.).

Těžiště kapitoly je spatřováno v popisu fungování společnosti, rozdělení akcionářů do jednotlivých skupin a popis orgánů společnosti (guvernér, sbor ředitelů atd.). Zde by se možná lépe hodilo zařadit srovnání s aktuální právní úpravou české akciové společnosti podle zákona o obchodních korporacích.

Velmi pěkně a podrobně je popsáno postupné prosazování se společnosti na východě jak vůči místním autoritám, tak i vůči ostatním „hráčům“ v dané oblasti (válka s Nizozemskem). I popis událostí na domácí scéně, jež ovlivňovaly fungování společnosti (především revoluční léta), je zdařilý a zde není, co vytknout.

Postupný vliv společnosti narůstá v období restaurace po buržoazní revoluci. Společnost se stává pro stát významným zdrojem příjmů, očekává však za to jistá privilegia, jejichž počet neustále stoupá. Nakonec společnost získává „vlastní“ teritorium, Bombaj, s právem razit mince, vydávat vlastní předpisy, vyhlášovat válku a uzavírat mír, výsady to svěřené státu.

Následující období je obdobím boje o regulaci společnosti. Příčin je více, ale zřejmě tou zásadní je prakticky neomezeny obchodní i jiný vliv společnosti a její monopolní postavení. Jsou proto přijímána různá opatření (rotace vedení společnosti, volba guvernéra atd.), které měla zajistit významnější vnitřní kontrolní systémy ve společnosti. Kapitola pak končí v polovině 18. století, které pro společnost znamená stabilizaci a získání celé řady území na indickém subkontinentu.

Ke konci 18. století samotná společnost dospěla k nutnosti provedení reforem. Jednou z nich bylo zřízení Dohlížitelské komise. Na ostatní reformy však samotná společnost neměla síly a o řešení situace vstoupil stát. I to poukazuje na neobyčejný vztah a roli, kterou vůči státu společnost hrála. Většina přijatých opatření pak směřovala k zamezení korupce a soukromého obohacování na úkor společnosti. K vyvrcholení uvedených snah došlo přijetím Regulačního zákona.

Rozšiřováním vlivu společnosti v Indii se zabývá následující kapitola. V podstatě se konstatuje přeměna obchodní společnosti na teritoriální mocnost.

Poslední kapitola souvisí již bezprostředně s budováním britského koloniálního impéria. S nárůstem pozice státu vliv společnosti ustupuje do pozadí. Dobře sledovatelný ústup spočívá například v pohledu státu na náboženskou toleranci. Zatímco přístup společnosti byl v tomto ohledu liberální, impérium se pustilo do „poangličťování“ celé indické společnosti. Dokladem tohoto přístupu je velké protibritské povstání v letech 1857-1859. Zákonem pro lepší správu Indie již byla společnosti odebrána moc nad indickým územím, která přešla pod správu koruny.

Naposledy zbývá dodat, v čem spočívá snad nevýznamnější přínos práce. Historie kvalifikačních prací již přinesla pohledy na postavení Britské Východoindické společnosti. Jednalo se však o pohledy studentů ekonomických a ekonomicko-správních fakult.¹ Pohled právně-historický tak dosud prakticky chyběl.

Již výše bylo řečeno, že z hlediska formálního práce splňuje požadavky na diplomovou práci. Tu oponent k obhajobě doporučuje i po stránce věcné a po mírném váhání navrhuje, pokud se při obhajobě nestane jinak, aby diplomantka získala **výborné hodnocení**.

JUDr. Bc. Jan Podola, Ph.D.

¹ Srov. např. Borovcová, M. Britská Východoindická společnost: akciová společnost v roli státu. Dostupná online https://theses.cz/id/hmmea8/?id=1268085;zpet=%2Fth_search%2Fprace_na_stejne_tema%3Fpg%3D1%3Bid%3D1268085%3B.